

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян“ № 1-а, 1000 София, тел. 986-28-61, 987-55-13,
факс 987-65-14, [e-mail: arch@vas.bg](mailto:arch@vas.bg)

Изх. № 404

Дата: 28.04.2020 г.

ДО
МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО
Г-Н ДАНАИЛ КИРИЛОВ

СТ А Н О В И Щ Е

ОТ ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

Относно:

Проект на Закон за допълнение на Закона за съдебната власт, публикуван на интернет-страницата за Обществени консултации на Министерство на правосъдието на 13.04.2020 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МИНИСТЪР,

Представяме на Вашето внимание становище на Висшия адвокатски съвет по проекта на Закон за допълнение на Закона за съдебната власт (ЗСВ) във връзка със създаването към Министерството на правосъдието на информационна система „Единен регистър на вещите лица“, която ще съдържа данните, вписани в списъците на специалистите, утвърдени за вещи лица.

1. Необходимост от изясняване на действието, съдържанието и целта на регистъра

Висшият адвокатски съвет счита, че принципно съществуването на електронен регистър към Министерство на правосъдието, в който да могат да се правят онлайн справки за вещите лица в страната, е мярка в правилната посока, доколкото е част от общото развитие на дигитализацията на съдебната дейност. Същевременно обаче, преди приемане на законодателната уредба, следва да се изясни действието на този регистър и по-точно, дали вписването на вещото лице в регистъра ще има конститутивно или оповестително действие. Наред с това, следва да се изясни, дали списъкът ще е публичен или до него ще има достъп единствено възложителят на експертизата, както и отношението на ролята на страните спрямо регистъра, техния достъп до него, като се вземе предвид и фактът, че в наказателния процес адвокатът е страна по делото, но в гражданския не е. Всяко регистърно производство следва да отговаря на принципите на изчерпателност и публичност, които в настоящото предложение не са докрай заложили. Това са само част от предварителните въпроси, които следва да бъдат, а все още не са изяснени във връзка с предложението. Наред с това, има още няколко важни положения, свързани с така предложения проект, с които Висшият адвокатски съвет не може да се съгласи.

2. Данните, които ще подлежат на вписване в регистъра, трябва да бъдат посочени по вид и начин на установяване в самия закон, а не в подзаконов нормативен акт

Съдът, а в досъдебната фаза на наказателния процес – и съответните органи на досъдебното производство, назначават експертиза, когато за изясняване на някои обстоятелства по делото са необходими специални знания из областта на науката, изкуството или техниката. Следователно вещите лица, на които се възлага изготвянето на експертиза, изпълняват особено важна роля за разкриване на обективната истина, която е необходима за правилното и законосъобразно решаване на всеки правен спор. Справедливият процес изисква законът да утвърди независимостта на вещото лице от страните по делото, да гарантира неговата свобода да даде своето заключение по вътрешно убеждение, основано на специални научни познания, които самият орган по назначаването не притежава. Затова съвсем логично процесуалните закони предвиждат такива основания за отвеждане на вещите лица, които са сходни на основанията за отвод на съдиите.

Предложените допълнения в ЗСВ (нов чл. 402а) на първо място предвиждат информационната система към министъра на правосъдието да съдържа „данните, вписани в списъците на специалистите, утвърдени за вещи лица по чл. 398, ал. 1 и 2“, които се въвеждат „по разпореждане на съответните административни ръководители незабавно след утвърждаване на списъците“ (вж. предложения нов чл. 402а). Ако поставените по-горе въпроси бъдат изяснени и се зложат общите принципи на публичност и изчерпателност, това законодателно решение би могло да бъде подкрепено, защото посочените данни на практика обхващат само информацията от предложенията за включване в списъците на вещите лица, а именно: имена, адрес, телефон, получено образование, придобита специалност, месторабота, заемана длъжност и т.н. (чл. 400, ал. 1 ЗСВ).

Висшият адвокатски съвет обаче категорично възразява срещу лансираната нова законодателна идея, обявена изрично в мотивите към законопроекта и материализирана в предложената т. 4 на чл. 403, ал. 1 ЗСВ, според която в информационната система ще бъдат допълнително въведени и други по вид данни, определени в наредба, издадена от министъра на правосъдието. Става въпрос за данни, които ще отразяват оценката на възложителите на експертизата за работата на вещото лице по конкретните дела, като на тази основа ще бъде определен неговият индивидуален рейтинг.

Преди всичко считаме, че е недопустимо обхватът и принципното съдържание на данните, които ще бъдат вписвани в регистъра, да се определят в подзаконов нормативен акт, а не в самия закон. Както сме посочили по-горе, експертните заключения в редица случаи са решаващи за обезпечаване на справедливия процес и правилното решаване на делото, с което се осигурява защитата на правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата, така както повелява чл. 117, ал. 1 от Конституцията. Става въпрос за конституционни ценности, които трябва да бъдат гарантирани със закон в рамките на компетентността на обикновения законодател, делегирана от чл. 133 на Конституцията. Точно затова гаранциите за независимостта и свободата на научната преценка на вещото лице, включително и неговия статут, свързан с оценяване на количеството и качеството на положения труд, не могат да бъдат уредени на подзаконово ниво.

3. Създаването на рейтингова система е неудачно решение, което може да породи съществени проблеми като накърняване на независимостта на вещите лица и влошаване на качеството на експертизите

Вещите лица по правило са професионалисти в определен сегмент на научното познание. Мнението им се изисква, когато за изясняване на някои обстоятелства по делото са необходими специални знания из областта на науката, изкуството или техниката, като експертизата се възлага на специалисти от съответната област. Включването на вещите лица в рейтингова система, така както е замислена според мотивите към законопроекта, предполага възложителите (съдии, прокурори, следователи и разследващи полицаи), които поначало нямат необходимите специални познания, да оценяват качеството и нивото на научните знания на специалисти с призната компетентност в съответната област. От дадената оценка ще зависи по-нататъшната възможност вещите лица да бъдат търсени за експертиза по други дела. Освен че е абсурден и нелогичен, подобен подход е и неудачен, защото би могъл да създаде зависимости и да опорочи правото на труд на вещите лица в резултат на субективната оценка от неспециалисти, дори и когато са органи на звената на съдебната власт – съд, прокуратура и следствие.

Извън рамките на съдебния процес по качеството на представеното експертно заключение може да се произнасят единствено възможно най-квалифицираните представители на самата научна общност, а в това отношение би могло да се търси и съдействието на съответните научни институти и професионални сдружения. Възложителите на експертизата могат само да предоставят данни за някои количествени показатели за изпълнението на поставената задача, като спазването на сроковете за изготвяне на заключението, явяването пред съответния орган при призоваване, придържането към процесуалната дисциплина и т.н., но това са въпроси, свързани с администрирането на делата, а не както е посочено в мотивите към законопроекта с „оценка на ефективността на възлаганите експертизи (по какъв начин и доколко експертизите са били от полза за решаването на конкретния случай и на възложителя на експертизата)“.

Висшият адвокатски съвет категорично възразява срещу оценяването на вещите лица, и най-вече срещу по-нататъшното им селектиране при назначаване според получения индивидуален рейтинг, основан на мнението на лицата, които са възложили експертизата. Основната функция на експертизата не е да бъде „от полза на възложителя“, както е посочено в мотивите. Експертното заключение е необходимо на правосъдието за изясняването на обективната истина по наказателните, гражданските, търговските и административните дела в съответствие с изискването по чл. 121, ал. 2 от Конституцията.

Оценяването на вещите лица от възложителите на експертизите според нас ще се натъкне на непреодолими практически затруднения. Например, поставя се въпросът как ще бъде оценено едно вещо лице, ако първоинстанционният съд възприеме неговата експертиза и му даде максимална оценка, а същото експертно заключение бъде отхвърлено от въззивния съд, за което той му даде минимална оценка. Трудно може да бъде даден еднопосочен и разумен отговор по какъв начин двете оценки ще се съвместяват, особено когато се е наложило назначаване на повторна или допълнителна експертиза.

С още по-голяма острота ще се постави въпросът за съотношението между оценките на разследващите органи (следователи и полицаи) и на прокурора по отношение на една и съща експертиза. Нещо повече, щом като „рейтингът“ ще оказва влияние (положително или отрицателно) върху статута на вещото лице, логично ще възникне и въпросът за правото на засегнатото вещо лице да оспорва, включително и чрез достъп до съд, на дадената му оценка. Всичко това ще затрудни правораздаването вместо да го облекчи и да го направи по-ефективно, каквато е водещата цел на законопроекта според мотивите към него.

4. По наказателните дела е абсолютно недопустимо органите на досъдебното производство да дават оценка на работата на вещите лица, от която да зависи по-нататъшния им подбор по други дела

В своята практика от деветдесетте години на миналия век по делата срещу България Европейският съд по правата на човека ясно посочи, че органите на досъдебното производство, включително и онези, които се ползват със статута на магистрати като прокурорите и следователите, са обвързани от обвинителната функция на държавата. Същевременно обаче сам по себе си фактът, че прокурорът или разследващият орган е назначил експертиза, не е достатъчен, за да се изведе заключение за нарушение на принципа на справедлив съдебен процес. Решаващ е начинът на избор на експертите и начинът, по който ще бъде оценена самата експертиза, както и възможността за адекватно и равностойно участие на засегнатата страна в процеса на осъществяване на експертизата (вж. *Шулепова срещу Русия*, № 34449/03 от 11 март 2009 г., § 62; *Стоименов срещу Бившата Югославка република Македония*, № 17995/02 от 5 април 2007, § 38 и § 39; *Душко Ивановски срещу Бившата Югославка република Македония*, № 10718/05 от 24 юли 2014 г., § 57 и др.).

Според нас този потенциален конфликт ще възникне и ще се изостри с въвеждането на рейтингова система. С възможността за оценка на експертите от лица, обвързани с обвинителната функция на държавата, ще се постави под въпрос принципът на състезателността, защото качествата на експертите ще се преценяват с оглед на обслужването на интересите единствено на страната по обвинението. Така на практика висок рейтинг ще имат само онези вещи лица, които са обслужвали обвинителната теза, а не обективната истина. Ние не намираме за правилно, поради което и не предлагаме адвокатът-защитник също да бъде включен в системата за оценяване на експерта, но при всяко положение сега предлаганото нормативно решение ще създаде неоправдано предимство за една от страните в наказателния процес, като по този начин ще се накърни и правото на защита по чл. 56 от Конституцията.

В заключение, Висшият адвокатски съвет намира, че създаването на автоматизирана информационна система „Единен регистър на вещите лица“ следва да бъде допълнително обмислена, защото поставя редица проблеми, свързани с характера и действието на регистъра спрямо самите вещи лица, като същевременно с пълна убеденост се противопоставяме в регистъра допълнително да бъдат включвани и данни за качествата на съответното вещо лице, основани на преценките на възложителите на експертизи, по критерии, определени в подзаконов нормативен акт на министъра на правосъдието.

Въвеждането на рейтингова система за вещите лица, изградена на основата на оценката на орган, обвързан с обвинението, според нас е противоконституционно, а даването на възможност съдът да прави такава оценка е свързано с редица практически проблеми и открива възможност за прояви на субективизъм, което би могло да доведе до нарушаване на принципа на справедлив съдебен процес по смисъла на чл. 6 ЕКПЧ.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:

РАЛИЦА НЕГЕНЦОВА